

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDF

www.kivdf.gov.az

Diaspor quruculuğu, lobbicilik və dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi

Statistik göstəricilərə görə, Rusiya və MDB məkanında yaşayan azərbaycanlıların orta hesabla sayı üç milyon nəfərdən çoxdur. Rusiya, Ukrayna, Özbəkistan, Türkmənistan, Qazaxstan, Qırğızstan və Moldovada son illərdə xeyli sayda diaspor təşkilatlarımız yaranmışdır, çox təəssüflərlə olursun ki, milli-mədəni inkişaf sahəsində xeyli problemlər hələ də yaşanmaqdadır. Eləcə də Avropa, Kanada, ABŞ, Avstraliya və başqa ölkələrdə də milli-mədəni strukturlar yox dərəcəsinədir. Ona görə də diaspor siyasətində bir sıra çətinliklər mövcuddur. Fikrimizcə, Azərbaycan Respublikası bu sahədə bir sıra müvafiq addımlar atmalıdır. Belə olduğu təqdirdə, diaspor siyasəti yönündə bir sıra uğurlar əldə etmək mümkündür.

Dünya təcrübəsində yer alan diaspor və mədəni proseslər

ABŞ-da XIX yüzildən başlayaraq Almaniyadan əhalinin böyük bir köç dalğası olmuşdur. Belə ki, insanların çoxu qazanc məqsədilə mühacirətə getsələr də, XIX yüzilin sonunda Almaniya hökuməti ABŞ, Kanada və Avstraliyada yaşayan soydaşları ilə bağlı bir sıra qanunlar qəbul etdi. Məhz bundan sonra, diasporu təmsil edən icmaların uşaqları tarix, dil və mədəniyyət sahəsində təhsil almaq üçün öz ölkələrinə getməyə lüzum görmədilər. Çünki, alman hökuməti icmalar üçün din, dil, tarix, ədəbiyyat, musiqi və reqs sahələrini üzrə xüsusi mütəxəssislər göndərməyə başladı. Son yüz ildə Norveç, Avstriya, İtaliya, İngiltərə, Fransa və başqa dövlətlər də almanların bu strategiyasından istifadə edirlər. Beləliklə, mühacirətdə yaşayan soydaşlarla əlaqələr mədəni inteqrasiya modeli üzrə artan xətlə inkişaf etməkdədir. Gürcüstan İranın İsfahan və Həmədan vilayətlərində yaşayan 30 min nəfərlik gürcü diasporu ilə uzun illərdir mədəni inteqrasiya siyasətini aparır. Belə ki, XVII-XVIII yüzilliklərdə İrana köçürülən gürcü əhaliyi bu gün islam və xristian dinlərinə məxsus olsalar da, rəsmi Tiflis onların Gürcüstanda pulsuz orta və ali təhsil almaları üçün geniş imkanlar yaratmışdır. Ukrayna hökuməti Kanadada yaşayan bir milyondan artıq soydaşları ilə son 25 ildə geniş əlaqələri mədəni siyasət məstəvisi üzrə inkişaf etdirməkdədir. Artıq Kanadada Ukrayna diasporunun 30-dan yuxarı musiqi kollektivləri, 4

teatrı, 70-dən çox kollektivi vardır. Tatarstan Respublikası "Uluslararası Tatar İctimai Özəyi" təşkilatının vasitəsilə demək olar ki, Rusiya, Ukrayna, Qazaxstan, Azərbaycan, Türkiyə, Macarıstan, Finlandiya, Yaponiya, ABŞ, Kanada, Avstriya, Hollandiya, Fransa və başqa dövlətlərdə diaspor təşkilatlarının hamısında məhni-reqs ansamblarını yaratmışdır. Beləliklə də soydaşlarının mədəni düzəni qurmaqla həm də onların ara-

Soyqırımını Anma Günü", "Novruz Bayramı", "Milli İstiqlal Bayramı" və digər çoxsaylı tədbirlərdə sadəcə soydaşlarımız deyil, həm də Özbəkistanın elm və mədəniyyət xadimləri, şair və yazıçılar, xarici ölkələrin səfirlikləri bu tədbirlərdə iştirak edirlər. Bununla yanaşı, səfirlik, "Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzi" Özbəkistanın Nizami Gəncəvi adına Dövlət Pedaqoji Universiteti və Kəmaləddin Behzad adına Dövlət Rəssamlıq Akademiyası, digər elm və mədəniyyət ocaqları ilə də sıx təmaslar qurmuşdur. Beləliklə Özbəkistanda bir yandan milli diasporumuz, başqa bir yəndən isə yerli mədəniyyət orqanları ilə inteqrasiya olunmuş dəyərlər əsasında səfirliyimiz tərəfindən düzgün qurulmuş strateji müstəvidə inkişaf etməkdədir. Səfirlik və "Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzi" Azərbaycan Respublikasından mütemadi şəkildə mədəniyyət və elm xadimlərinin dəvət edərək onların da bu prosədə iştirak etmələri üçün şərait yaradır. Fikrimizcə, Özbəkistandakı Azərbaycan səfir-

tərəfindən işğal edilmiş ərazilərimiz haqqında bir sıra kitabların özbək dilində nəşr edilməsi layihələrini ortaya qoymuşdur. Faktiki olaraq, bu gün Özbəkistanda Azərbaycanla bağlı bütün həqiqətlər dərc edilmişdir.

Çox təəssüflərlə olsun ki, Rusiyada yaşayan iki milyona yaxın soydaşlarımız və diaspor təşkilatlarımız Özbəkistan təcrübəsindən faydalanmamışlar. Bir sıra qurumların və şəxsi təşəbbüslərin sayəsində baş tutan mədəni tədbirlər də sıradan bir hadisə kimi qəbul olunur. Bu sözləri MDB məkanında digər diaspor təşkilatlarımız üçün də demək olar. Bəzi qurumların və diaspor təşkilatlarının dəstəyi ilə dərc olunan qəzet və jurnallar, eləcə də internet resurslarının yaradılması xoşməramlı olsa da, diasporumuz təmsil edən əhalinin gündəlik mədəni həyatında bütün bunlar yetərlisi sayılmaldır. Ona görə də fikrimizcə milli diaspor, səfirliklər və dövlət qurumları birlikdə həmin problemləri gündəmə gətirərək vahid mədəni siyasətin fəaliyyət proqramını ortaya qoymalıdır.

bütün bunlar azdır. Belə bir mütəşəm qurumun sayəsində Rusiyanın bütün bölgələrində soydaşlarımızla geniş və strateji hədəflərimizə uyğun tərdə mədəni tədbirlərimizi xeyli dərəcədə gücləndirmək mümkündür.

Bir neçə il öncə Almaniyanın Köln şəhərində təsis edilən "Avropa Azərbaycan Yazıçıları Birliyi" təşkilatının da fəaliyyətləri nəzərə cərpacaq tərdə deyil. Halbuki, bu təşkilatda bir araya gələn, Avropanın bir çox ölkələrində hətta nüfuzlu şəxslər sayılan bu ziyalılarının vasitəsilə pərakəndə şəkildə fəaliyyət göstərən milli diaspor təşkilatlarımızı xeyli dərəcədə canlandırmaq imkanları vardır. Bu yəndə müxtəlif ölkələrdəki milli mətbuat şəbəkələrimizi də səfərbər etməklə diaspor adına fəaliyyətlərə möhtəşəmlik gətirmək mümkündür. "Azerbaijan International Magazine", "Azərbaycani Konqress", "Birlik" (Rusiya), "Azərbaycan dünyası" (Türkiyə), "Azərbaycan-Benilüks News" (Niderland), "Azərbaycan Review" (ABŞ), "AzCan" (Kanada), "Ana dil" (Almaniya) dərgi və qəzetləri, "Azərbaycan radiosu" (Almaniya), "Azərbaycan radiosu" (Danimarka), "Azərbaycanın səsi" (Fransa), "Azərbaycanın səsi" (İsveçrə), "Azərbaycanın səsi" (Norveç), "Ziya" (Gürcüstan), "Azərbaycanın səsi" (Kanada), "GünAz TV" (ABŞ), "Azcan TV" (Kanada) radio və televiziya kanallarının, alacs.biz, azaris.org, usazeris.org (ABŞ), amor.az (Rusiya), teas.eu (Avropa), azerbaijanz.com (Yeni Zelandiya), azers.lv (Latviya), dufoa.nl (Hollandiya), azerbaijanhouse.org, diaspora.cz (Çexiya), azers.dk (Danimarka), azeri.ee (Estoniya), armaison.fr (Fransa) internet resurslarının sayı və fəaliyyəti sahəsində isə keyfiyyət göstəriciləri çox aşağıdır.

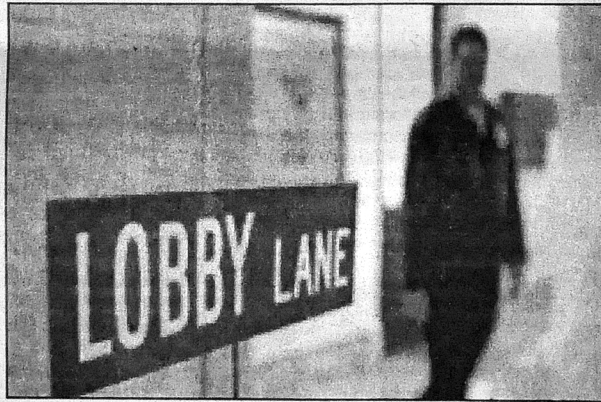
Milli diaspor və mədəni inteqrasiya

Bunun üçün Özbəkistandakı Azərbaycan səfirliyi böyük örnəkdir

sında milli həmrəylik düsturundan faydalanmaqdadır. Hətta hər il paytaxt Kazanda "Dünya Tatar Gənc İfaçıları"nın yarışması belə keçirilir. Burada professionalıq deyil, sadəcə diaspora məxsus insanların ortaq bir düzəndə buluşması prosesi baş verir. Hal-hazırda Tatarstan mədəniyyət nazirliyi diaspora məxsus icmaların teatr festivalını keçirmək üçün xüsusi proqram hazırlamışdır. Dünyanın inkişaf etmiş bütün dövlətlərində diaspor siyasəti ilə bağlı bu növ proyektlər demək olar ki, həyata keçirilir. Fikrimizcə, milli diasporumuzla bağlı Azərbaycan Respublikasının Özbəkistandakı səfirliyinin fəaliyyətləri bütün diaspor təşkilatlarımız üçün böyük bir örnək ola bilər. Səfirliyin nəzdindəki "Heydər Əliyev adına Azərbaycan Milli Mədəniyyəti Mərkəzi" özünün aylıq və illik fəaliyyət proqramına malikdir. Beləliklə də diaspor və özbək cəmiyyəti arasında ortaq proyektlər əsasında milli-mədəni fəaliyyətlər gündəmə gətirilir.

Diaspor və mədəniyyətin ortaq siyasəti

Azərbaycanın Özbəkistandakı səfirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən "Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzi"nin "Azərbaycan məhni və reqs qrupu", "Azərbaycan Bədii Tikmə Sənəti Mərkəzi", "Azərbaycan Milli Mətbəxi Mərkəzi" və sair strukturlar mövcuddur. Beləliklə də səfirliyimiz və mədəniyyət mərkəzi birlikdə milli diasporumuzla ortaq proyektləri həyata keçirirlər. Dünyaya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü", "Yeni il bayramı", "Qanlı 20 Yanvar Günü", "Xocalı

lyinin, səfir Hüseyn Quliyevin və mərkəzin direktoru Samir Abbasovun fəaliyyəti müsbət şəkildə dəyərləndirilməklə yanaşı, həm də ölkəmizin başqa dövlətlərdə səfirlikləri üçün böyük bir örnək və həyata təcrübə olduğunu demək mümkündür. Daşkənd, Səmərqənd, Buxara, Sirdarya, Nəvai, Fərqəne, Əndican vilayətlərində, Karakalpakstan Muxtar Respublikasında yaşayan soydaşlarımız milli diaspor olaraq səfirliyimizlə birgə eməkdaşlığa malikdirlər. Səfirliyimiz bütün bunlarla yanaşı Özbəkistan mətbuatında Azərbaycanın tarixi, ədəbiyyatı, mədəniyyəti ilə bağlı yerli mətbuatda yerli özbək jurnalistlərinin məqalələrindən ibarət müsabiqələr təşkil edir. Bu yəndə jurnalistlərin mükafatlandırılması tədbirləri keçirilir. Azərbaycan həqiqətlərinin özbək mətbuatında işıqlandırılması üçün, onların ölkəmizə səfərlərinə dəstək verilir. "Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzi" Azərbaycanın ədəbiyyatı, tarixi, mədəniyyəti və Ermənistan

Mədəni birliklərin yaradılması və diasporumuz

Rusiyanın paytaxtı Moskva, Sankt-Peterburq, Yekaterinburq, Samara, Həştərxan, Ufa və başqa mədəniyyət mərkəzi olan şəhərlərdə yaşayan soydaşlarımızın arasında çoxlu sayda alim, şair, yazıçı, rəssam və bəstəkarlar vardır. Onların bir araya gəlməsi və diaspor təşkilatlarımızın inkişafında faydalı olmaları üçün çox təəssüflərlə olsun ki, fəaliyyət proqramları yox dərəcəsinədir. Moskvada yaradılmış "Şəhriyar Əbdi-Bədii Yaradıcılıq Mərkəzi"ndə Bella Musayeva, Sabir Həbibov, Nesib Nəbioğlu, Afaq Şıxlı, Əşrəf Hüseynli, Abbas Aliyev, Maya Bədəlbəyli, Üfük Muxtarov, Sabir Abdulla, Yavər Həsən, Sultan Mərzili, Əliş Əvəz, Səidə Rəhimli, Namiq Tapdıq və başqa şair və yazıçılarımız birlişsələr də, bir sıra kitablar dərc etsələr də,

Qərb və MDB məkanında yaşayan soydaşlarımızın toplam saylarının dörd milyondan çox olmasının müqabilində diaspor təşkilatlarımızın sayının xeyli dərəcədə az olması həm də bu yəndə milli-mədəni fəaliyyət sahəsinin zəif durumda olması ilə bağlıdır. Çünki, hər hansı bir diaspor təşkilatında fəaliyyət göstərməyə o qədər də həvəslilənməyənə belə, milli-mədəni proseslərə cəlb etməklə çox möhtəşəm hədəflərə imza atmaq mümkündür. Bu gün demək olar ki, dünyanın bütün mədəni xalqları və dövlətləri xaricdəki soydaşlarla əlaqələr siyasətini xüsusi önəm verirlər. Ona görə də, milli-mədəni proseslərdə soydaşlarla uzlaşdırılmış düzəndə fəaliyyəti öne çıxarırlar. Beləliklə dövlət millət ortami hərəkətə gətirilir. Çünki, indiki qloballaşma düzənində bunun çox böyük əməni vardır. Standartlaşmış düzənin özünə məxsus olmalarıdır. Bu zamanda öz yeri olan dövlət həm də milli diasporunun uğurları ilə iç-içə qələbələrini əldə edir.

Ə. Yusifoğlu